

EMĪLS ZOLĀ

DĀMU
PARADĪZE

EMILE ZOLA

**AU BONHEUR
DES DAMES**

EMĪLS ZOLĀ
DĀMŪ
PARADĪZE

No franču valodas tulkojusi
Milda Kazimira

821.133.1-31

Zo 321

Émile Zola

AU BONHEUR DES DAMES

Arņa Kilbloka vāka dizains

Vāka dizainā izmantoti attēli no © AdobeStock.com By JL-art
un AdobeStock.com By kwanchaift

Emīls Zolā

DĀMU PARADĪZE

Apgāda vadītāja *Vija Kilbloka*

Projekta vadītāja *Bārbala Simsons*

Mākslinieciskā redaktore *Inguna Kļava Švanka*

Apgāds Zvaigzne ABC, SIA, K. Valdemāra ielā 6,

Rīgā, LV-1010. Red. nr. L-4410.

Jelgavas tipogrāfija

Šis ir ar autortiesībām aizsargāts darbs. Darba reproducēšana vai jebkāda cita neatļauta izmantošana ir autortiesību pārkāpums. Par autortiesību pārkāpšanu ir paredzēta atbildība Krimināllikuma 148. pantā.

© Tulkojums latviešu valodā, Milda Kazimira

© Izdevums, mākslinieciskais noformējums,

Apgāds Zvaigzne ABC, 2023

ISBN 978-9934-32-072-9

I

Denīze nāca kājām no Senlazāra stacijas, kur viņa kopā ar abiem brāļiem bija izkāpusi no Šerbūras vilciena pēc trešās klases vagonā uz cietā sola pavadītas nakts. Mazo Pepē viņa veda pie rokas, Žans sekoja, visi trīs bija pārguruši no brauciena, satraukti un apmulsuši lielajā Parīzē, apbrīnas pilniem skatieniem aplūkodami celtnes un katrā ielu krustojumā vaicādami, kur atrodas Mišodjēras iela, jo tur dzīvoja viņu tēvocis Bodī. Nokļuvusi beidzot Gaijona laukumā, jaunā meitene pārsteigta apstājās.

– Ak, – viņa iesaucās, – paskaties taču, Žan!

Kā sastinguši viņi stāvēja, piekļāvušies cits citam savos melnajos, apdilušajos tērpos, kurus valkāja, sērojot par mirušo tēvu. Denīze, saviem divdesmit gadiem pārlietu sīka, trausla meitene, nesa vienā rokā nelielu sainīti, pie otras viņai turējās mazais, piecus gadus vecais brālītis, bet lielais brālis visā savā sešpadsmit gadu ziedošajā spirtumā stāvēja nekustīgs aiz viņiem, rokas gar sāniem nolaidis.

– Jā, tiešām, – Denīze atsāka pēc klusēšanas, – tas nu gan ir veikals!

Šis pēdējo modes jaunumu tirdzniecības uzņēmums, kura skatlogu krāšņais mirdzums atdzīvināja rēno, pelēko oktobra dienu, atradās Mišodjēras un Jaunās Senogistēna ielas krustojumā. Senroka baznīcas tornī pulkstenis nosita astoņi, ielās redzēja tikai parastos Parīzes rīta cēliena gājējus – nevalīgos ierēdņus steidzami uz saviem kantoriem un mājsaimnieces apskrejām pārtikas preču tirgotavas. Pie veikala durvīm divi pārdevēji, pakāpušies uz pārvietojamām kāpnēm, izkāra vilnas audumus, bet cits pārdevējs Jaunās

Senogistēna ielas skatlogā, nometies ceļos un pagriezis muguru ielai, centās skaisti sakrokot zilu zīda drēbi. Veikalā, kurā vēl nebija pircēju un kur vēl tikai cits pēc cita pulcējās kalpotāji, valdīja tāda dūkoņa kā bišu stropā, kas no rīta mostas.

– Ak manu dieniņ! – Žans iesaucās. – Mūsu Valoņa te pazūd. Veikals, kurā tu strādāji, nebija ne tuvu tik skaists!

Denīze klusēdama pamāja ar galvu. Divus gadus viņa bija pavadījusi Valoņā pie Kornaija – labākā pilsētas modes jaunumu tirgotāja; taču veikals, kas te pēkšņi iznira, – šis uzņēmums, kas viņai šķita tik milzīgs, lika sirdij straujāk pukstēt, savīļņoja un ieinteresēja meiteni tā, ka viņa stāvēja, aizmirsusi visu apkārtni. Nama stūrī, kas izgāja uz Gaijona laukumu, slējās augšup bagātīgi zeltītā rotājumā ietvertas, lielas, viscaur stiklotas veikala durvis, kas sniedzās līdz pat otrajam stāvam. Divi alegoriski tēli – divas smaidošas sievietes atsegtiem kakliem un atpakaļ atmetām galvām turēja virs durvīm atritinātu izkārtņi ar uzrakstu “Dāmu paradīze”. Skatlogi rindojās Mišodjēras un Jaunās Sentogistēna ielas namos, kuru, neskaitot stūra ēku, bija veseli četri – divi pa labi, divi pa kreisi, nesen nopirkti un iekārtoti. Tas bija plašums, kas, perspektīvai attālinoties, likās bezgalīgs ar apakštāva skatlogos apskatei izvietotajiem audumiem un otrā stāva spoguļstikla rūtīm, caur kurām varēja redzēt rosiņu, kas valdīja iekšpusē pie letēm. Otrā stāvā kāda jauna, zīda tērpā ģērbusies meitene asināja zīmuli, bet netālu no viņas divas citas izsaiņoja samta apmetņus.

– “Dāmu paradīze”, – Žans lasīja, jautri smiedamies kā bezrūpīgs pusaudzis, kam jau aiz muguras bija dēka ar meiteni Voloņā. – Nu, tas taču skan jauki, vai ne, tādām nosaukumam jāpievelk ļaudis!

Bet Denīze stāvēja, sevī iegrimusi, aplūkodama izstādi pie veikala ieejas. Šeit, zem klajas debess, blakus galvenajām durvīm kā vilinājumam bija izliktas veselām kaudzēm dažnedažādas preces par lētām cenām, lai garāmgājējiem

būtu izdevīgi iepirkties, nemaz neejot veikalā. No otrā stāva, karogiem līdzīgi plandīdamās, nokarājās lejup dažādas vilnas un drapa tekstilijas, to vidū merīna, ševiota un moltona audumi, kuru mierīgo akmenspelēko, jūraszilo un olīvzaļo krāsu plūdumu pārtrauca tiem piespraustās preču nosaukumu baltās etiķetes. Abās pusēs durvīm, ietverot arī ieeju, karājās šaurās sloksnītēs dažādu zvērādu atgriezumi tērpu rotājumiem: gan maigās pelnu pelēkās vāverīšu muguru ādiņas, gan gulbju sniegbaltās dūnas, trušādiņas un sermulīņa un caunādu imitācijas. Apakšā, kastēs un uz galdiem, starp audumu atgriezumu kaudzēm atradās vesels klāsts visdažādāko krāsu adītu priekšmetu – vesela ziemas apģērbu izstāde, ko pārdeva smieklīgi lēti; tur bija vilnas cimdi un šallītes, kapuces un vestītes – rakstainas, svītraines un spilgti sarkaniem punktiņiem izraibinātas. Denīze ieraudzīja rūtainu šallīti par četrdesmit pieciem santīmiem, Amerikas nerca ādiņas par vienu franku gabalā un dūrainišus par pieciem sū. Tas bija kā milzīgā gadatirgū, likās, ka veikals lūztin lūst aiz preču bagātības, savu pārpilnību izmezdams uz ielas.

Bodī krusttēvs bija aizmirsts. Pat mazais Pepē, kas neatlaida māsas roku ne mirkli, skatījās plaši ieplestām acīm. Kāds pajūgs piespieda visus trīs atkāpties no laukuma vidus, un gluži nevilšus viņi nogriezās pa Jauno Senogistēna ielu, izbrīnā apstādamies pie katra skatloga. Vispirms viņus valdzināja kāda komplicēta dekorācija: loga augšdaļā bija sakārtota vesela rinda lietussargu slīpā virzienā tā, ka tie izveidoja it kā lauku būdiņas jumtu, zem tā uz metāla stienīšiem bija sakārtas zīda zeķes dažādās krāsās tādā veidā, ka kļuva redzams kāju ikru apaļais veidojums profilā, dažas bija greznotas izbārstītiem rožu pušķīšiem, citas laistījās visās nokrāsās – melnas ažūra, rūsganas, ar galos izšūtu rotājumu un miesas krāsas zeķes, kuru atlasam līdzīgais vizošais adījums bija tik maigs kā gaišmates āda; beidzot loga apakšā uz terasveida kāpnītēm, ko sedza tūka audums,

simetriski izkārtoti, rindojās cimdi ar slaidiem pirkstiem un šauru delmu kā bizantiešu jaunavai; tiem piemita mazliet stūrainā, meitenīga grācija kā visiem vēl nevalkātiem sievietes tērpiem. It sevišķi skatītājus iespaidoja pēdējais skatlogs. Šeit bija izstādīti zīda, atlasa un samta audumi, kas vijīgā, mirgojošā krāsu gammā uzplauka kā glezni ziedi, – pašā augšā lāsmoja krāšņi samti – melnas un visbaltākās, sniega nokrāsas samts; zemāk bija atlasī – rožaini un zili, pēkšņos, skaistos izliekumos pāriedami arvien bālākos – neizsakāmi liegos toņos; vēl zemāk, it kā atdzīvodamies zem pārdevēju izveicīgajiem pirkstiem, zaigoja zīdi visās varavīksnes krāsās; salocīti, sasprausti pušķos un daiļi sakrokoti atgriezumi šķīta aptveram noliekušos slaidu sievietes stāvu; starp katru šīs audumu izrādes motīvu, starp katru krāsaino frāzi kļusam pavadonim līdzīga tinās viegla, gracioza tikko jaušami iedzeltenas nokrāsas fulārzīda kroka. Bet abās skatloga malās milzīgās kaudzēs pacēlās divējādu zīda audumu baķi, kas bija uzņēmuma patents, – “Parīzes prieks” un “Zeltlāsmainā āda”, divi īpaši ražojumi, kam modes preču jaunumu tirgū vajadzēja izraisīt veselu apvērsumu.

– Ak, šis krepfajs par pieciem frankiem sešdesmit metrā! – murmināja pārsteigtā Denīze, uzlūkodama audumu “Parīzes prieks”.

Žans sāka garlaikoties. Viņš apturēja kādu garāmģājēju, jautādams:

– Godājamais kungs, kur ir Mišodjēras iela?

Kad viņiem parādīja pirmo ielu pa labi, visi trīs griezās atpakaļ, iedami gar veikalu. Novirzoties pa šo ielu, Denīzi atkal saistīja skatlogs ar gataviem dāmu apģērbiem. Pie Kornaija Valonā viņa bija strādājusi tikai šinī nozarē. Bet nekad vēl nebija redzējusi to, ko šeit; gluži apjukusi viņa it kā pienaglotā palika stāvam. Skatloga dibenplānā līdzīga baltai altāra segai kā divi mazliet iesārti spārni pletās ļoti dārga, plata Briges mežģīņu šalle; kā puķu vītnes to ietvēra Alansonas mežģīņu volāni, un kā no pilnības raga, līdzīgi lidojošām

sniega pārslām, plūda šurp no visām pusēm visdažādākās Mehelenas, Valansjēnas, Briseles aplikācijas un Venēcijas vissmalkākās mežģinītes. Kā brīnišķīgs ietvars skaistajai gleznai labajā un kreisajā pusē tumšām kolonnām līdzīgi slējās augšup tūka audumi. Un šai templī, kas bija celts sievietes pielūgsmes kultam, pavidēja gatavi dāmu ģērbi: pašu centru aizņēma kaut kas pavisam sevišķs – samta manto ar sudrablapsas rotājumiem; tam blakus – pelēkām vāverīšu ādiņām oderēta zīda rotonda; otrā pusē – tūka mētelis ar gaiļa spalvu apmalēm un beidzot balta kašmira un balta svītrotā zīda auduma balles apmetņi, greznoti ar gulbja dūnām vai zīda aukliņām. Šeit varēja izmeklēt apmetņus cenā no divdesmit deviņiem frankiem līdz pat samta mantijai par tūkstoš astoņsimt frankiem. Audumi skaisti krita ap manekenu augstajām krūtīm, un stipri attīstītie gurni izcēla tievos vidukļus, iztrūkstošo galvu aizvietoja liela, pie kakla ar kniepadatu sarkanajā moltonā iesprausta etiķete, turklāt spoguļi abos skatloga sānos bija tā novietoti, ka tie atstaroja bezgala daudzus manekenus, līdz ar to atdzīvinādami visu ielu ar šo skaisto, pērkamo sieviešu tēliem, kam galvas vietā bija plāksnīte ar lieliem cipariem rakstītām cenām.

– Viņas ir lieliskas! – murmināja Žans, neatrazdams citus vārdus, kā izteikt savu jūsmu.

Pēkšņi arī viņš stāvēja nekustēdamies, vaļēju muti. Vaigi viņam sārtojās aiz patikas, redzot šo sievietes greznību. Ziedošu sejas krāsu, iesarkaniem, cirtainiem matiem, pievilcīgām lūpām un acīm, Žans bija meitenīgi daiļš, likās, viņš šo skaistumu atņēmis savai māsai. Viņam blakus apbrīnā stāngusī Denīze šķita vēl sīkāka ar savu gareno, nogurušo sejiņu, palielo muti un palsajiem matiem. Mazais Pepē, arī zeltainu, gandrīz baltu galviņu, kā tas bieži mēdz būt bērniem viņa vecumā, piespiedās māsai ciešāk, vēlēdamies, lai viņa to noglāsta; bērns jutās satraukts un iepriecināts par skaistajām dāmām skatlogā. Visi trīs – skumjā meitene starp glīto bērnu un brīnišķīgo zēnu – melnos, trūcīgos tērpos

un gaišmatainām galvām izskatījās tik īpatnēji un valdzinoši, ka garāmgājēji pagriezās atpakaļ un smaidot nolūkojās viņos.

Jau labu brīdi viņus novēroja drukns vīrs sirmiemiem un platu, dzeltenbālu seju, stāvēdams sava veikala durvīs ielas pretējā pusē. Viņa acis raidīja īgnus skatienus un mute nervozi raustījās, jo viņam aizdeva dusmas šī izstāde “Dāmu paradīzē”, un, ieraugot jauno meiteni ar viņas abiem brāļiem, viņš pārskaitās pavisam. Ko tie trīs dikdieņi bola acis pie šī šarlatāna logiem?

– Bet kur tad mūsu tēvocis? – pēkšņi ieminējās Denīze, mirkli atgriezoties īstenībā.

– Mēs esam uz Mišodjēras ielas, – atbildēja Žans. – Viņam jābūt tepat tuvumā.

Viņi pacēla galvu un grozījās uz visām pusēm. Tad vīrs resnā vīra, tieši sev pretī pie sienas ieraudzīja zaļu izkārtņi ar dzelteniem, no lietus pusedzīsušiem burtiem: “Vecā Elbefa nams, vadmalas un flaneļa audumu veikals, Oškorna pēctecis Bodī.” Pati māja, ko klāja ilgos gados izbalējis rūsgans krāsojums, šķita kā zemei pieplakusi starp savām kaimiņienēm – lielām Luija XVI stila celtnēm; ēkas priekšpusē bija tikai trīs kvadrātveidīgi logi dzelzs ietvarā, bez slēģiem, ar diviem krustiski saliktiem dzelzs stieņiem. Šai kailumā Denīzes “Dāmu paradīzes” mirdzas apburto skatienus visvairāk pārsteidza pati tirgotava apakšējā stāvā, kuru it kā spieda pie zemes ieliekušies griesti un vīrs tiem ļoti zemais otrais stāvs, kura pusmēnessveida logu iedobumi likās kā cietumam. Logu rāmjus, kas acīmredzot kādreiz bijuši tikpat pudeļzaļi kā izkārtne, tagad izraibināja laika zoba atstātās okera un asfalta nokrāsas pēdas; pa labi un pa kreisi no durvīm tie ietvēra divus dziļus, nomelnējušus, putekļiem klātus skatlogus, caur kuriem neskaidri varēja saredzēt kaudzē sakrautus drēbju gabalus, atvērtās durvis šķita vedam tumšā, mitrā pagrabā.

– Tur jau viņš ir, – atsāka Žans.

– Tad labi, jāiet iekšā, – Denīze teica, – Pepē, nāc!

Visi trīs tomēr vēl vilcinājās, pēkšņas mazdūšības uzplūda mākti. Pēc tēva nāves, kas bija miris no tā paša drudža kā māte mēnesi iepriekš, tēvocis Bodī, divkārsā tuvinieku zaudējuma satraukts, bija atrakstījis savai brāļameitai, ka viņa katrā laikā atradīs patvērumu viņa mājā, ja iedomātos izmēģināt laimi Parīzē; bet kopš šīs vēstules jau bija apriņķis gads, un jaunā meitene tagad nožēloja, ka tik pēkšņi atstājusi Valoņu, tēvocim iepriekš neko neziņojot. Tēvocis taču viņus nemaz nepazina, jo nekad vairs nebija iegriezies savā dzimtajā pusē, kopš bija to pametis agrā jaunībā, iestādamies par jaunāko pārdevēju vilnas tekstiliju veikalā pie Oškorna, kura meitu viņš vēlāk apprecēja.

– Vai jūs, lūdzu, esat Bodī kungs? – vaicāja Denīze, beidzot iedrošinādamās uzbilst drukno vīru, kas vēl joprojām brīnīdamies viņos skatījās.

– Tas es esmu, – viņš atbildēja.

Denīze spēji nosarka un nedroši stomijās:

– Ak, tad jo labāk!... Es esmu Denīze, un te, lūk, ir Žans un Pepē... Redziet, mīļo tēvoci, nu mēs esam atbraukuši.

Bodī likās gluži apstulbis no pārsteiguma. Viņš sāka mirkšķināt lielās, iekaisušās acis. Valoda kļuva nesakarīga. Acīmredzot viņš pašlaik bija atradies tūkstošiem jūdžu no šīs ģimenes, kas viņam tik pēkšņi uzkrīta kaklā.

– Kā, kā? Jūs tiešām esat atbraukuši, – viņš vairākas reizes atkārtoja. – Bet jūs taču bijāt Valoņā!... Kāpēc jūs nepalikāt Valoņā?

Maigā, joprojām vēl drebošā balsī Denīze sāka stāstīt. Kopš miris tēvs, kas visu naudu bija ieguldījis drēbju krāsotavā un vairs nenopelnīja ar to nevienu sū, viņa bija abiem bērniem mātes vietā. Ko viņa nopelnīja pie Kornaija, tā nepietika visu triju uzturam. Lai gan Žans strādāja pie kāda mēbeļu galdnieka, kas galvenokārt atjaunoja antikās mēbeles, viņš nesaņēma nekādu atalgojumu. Žanam tomēr iepatikās antikās lietas, un viņš arī pats vingrinājās

kokgriešanā; kādu dienu uzgājis gabalu ziloņkaula, viņš sev par prieku patstāvīgi izgriezā no tā galvu, ko nejauši gadījās redzēt kādam kungam, kas gāja garām; pēc šī kunga ierosmes viņi bija atstājuši Valoņu un atbraukuši uz Parīzi, kur viņš Žanam bija izgādājis vietu pie ziloņkaula griezēja.

– Mīļais tēvoci, saprotiet, Žans jau rītu stāsies mācībā pie sava jaunā meistara. Man nav jāmaksā mācību nauda, bet Žans saņems brīvu uzturu un dzīvokli. Arī es ceru atrast kaut ko piemērotu sev un Pepē, un kā nekā mēs iztiksim. Sliktāk nekā Valoņā mums šeit neklāsies.

Vienu Denīze tomēr noklusēja – Žana mazās mīlas dēkas, vēstulišu apmaiņu ar jaunu cienījamās Valoņas ģimenes meiteni, slepenas satikšanās un to, ka šie pusaudži skūpstījušies pār žogu, īsi sakot, mazpilsētas skandālu, kas viņai bija licis izšķirties par dzimtās pilsētiņas atstāšanu, un tieši tāpēc viņa atbrauca brālim līdzī uz Parīzi, lai būtu nomodā par viņu, rūpēdamās kā māte par šo lielo, skaisto bērnu, kas patika visām sievietēm.

Tēvocis Bodī nespēja atjēgties. Viņš sāka atkal no jauna viņus izprašāt. Taču, dzirdot Denīzi runājam par abiem brāļiem ar rūpju pilnu gādību, viņš atmaiga un pat uzrunāja viņu ar tu.

– Tātad tēvs nav neko jums atstājis? Es vienmēr domāju, ka viņš taču būs ietaupījis kaut ko... Savās vēstulēs es viņam bieži devu padomu neielasties ar to krāsotavu. Viņam bija laba sirds, bet prāta ne par grasi!... Un tagad tu esi palikusi viena ar šiem abiem resgaļiem uz kakla un tev jāgādā, lai viņiem būtu ko mutē bāzt.

Tēvoča īgnā seja pamazām noskaidrojās un iekaisušās acis vairs neraudzījās tik nikni kā tad, kad viņš lūkojās uz “Dāmu paradīzi”. Pēkšņi viņš pamanīja, ka pats aizsprosto ieejas durvis.

– Nu, tad nāciet vien, reiz jūs te esat! Iesim iekšā, tas būs labāk, nekā te kvernēt šo blēņu priekšā.

Uzmetis vēl pēdējo dusmu pilno skatienu logiem otrpus ielas, Bodī pagriezās, lai rādītu bērniem ceļu, un iegāja pirmā veikalā, uzsaukdams sievieti un meitu:

– Elizabete, Ženevjēva, nāciet ātri, te jums ir viesi!

Denīze un viņas brāļi vēl vienmēr vilcinājās, stāvot pie tumšās veikala ieejas. Apžilbuši no spilgtās saules gaismas uz ielas, viņi nedroši mirkšķināja acis tumšajā, svešajā telpā un, kājām taustīdami grīdu, lai nepakluptu, lēnām pārkāpa pār sliekšni. Nenoteiktas baiļu sajūtas nomākti, cits citam piekļāvušies – mazais zēns vēl vienmēr iekēries māsas svārkos, lielais viņai aizmugurē –, atbraucēji ienāca ar laipnu smaidu, bet nemierīgu sirdi. Dzidrajā rīta gaismā krasi izcēlās viņu melnie silueti sēru tērpos, un kāds nomaldījies saules stariņš zeltīja gaišmatainās galvas.

– Nāciet, nāciet vien iekšā! – atkārtoja Bodī.

Īsos vārdos viņš pastāstīja sievieti un meitu notikušo.

Bodī kundze bija neliela auguma, mazasinības nomocīta sieviete, un viņas sirmu matu ietvertā seja, bālie vaigi un lūpas šķita bez jebkādas izteiksmes. Ženevjēva, vēl vārgāka un trauslāka par māti, līdzinājās bezkrāsainam krēslā izstīdzējušam stādam. Gurdo galviņu kā īsts brīnums greznoja krāšņi, gari, zili melni mati, apveltījot meiteni ar īpatnēju, skumju skaistumu.

– Nāciet iekšā! – tagad savukārt aicināja abas sievietes.

– Būsiet mīļi ciemiņi.

Viņas nosēdināja Denīzi aiz veikala letes. Mazais Pepē tūlīt ierāpās māsai klēpī, bet Žans atslējās pret sienu viņas tuvumā. Pamazām viņi kļuva drošāki un aplūkoja veikala telpu, jo acis jau bija pieradušas pie tumsas. Viņi saskatīja zemus, nokvēpušus griestus, no lietošanas spīdīgas kļuvušās ozola letes un simtgadīgos, cieši aizslēgtos skapjus. Tumši audumu baķi bija sablīvēti ķīpās līdz pat griestiem. Vadmalas un flaneļi izplatīja īpatnu, stipru ķimikāliju smaku, divtik nepatīkamu no mitruma, ko izgaroja grīda. Veikala

pašā galā trīs pārdevēji, starp viņiem viena jauna meitene, kārtoja balta flaneļa bažus.

– Varbūt puisēns gribētu ko iebaudīt? – Bodī kundze jautāja, uzsmaidot Pepē.

– Ak nē, pateicos, – atbildēja Denīze. – Mēs jau izdzērām glāzi piena kādā kafejnīcā netālu no stacijas.

Un, manīdama, ka Ženevjēva noraugās uz mazo sainīti, kuru viņa bija nolikusi sev blakus uz grīdas, piebilda:

– Mūsu ceļasomu es atstāju stacijā.

Meitene visu laiku sarka, jo saprata, ka bija nepieklājīgi tik pēkšņi iebrukt otra mājā. Jau vagonā, tikko vilciens atstāja Valoņu, Denīze nožēloja savu aizbraukšanu; tāpēc, ierodoties Parīzē, viņa atstāja ceļasomu stacijā un pabaroja bērnus ar brokastīm.

– Tad nu tā, – pēkšņi teica Bodī, – runāsim skaidri un gaiši... Es tev rakstīju, taču tas bija pirms gada, un šajā laikā, mans nabaga bērns, ar veikalu ir gājis ļoti slikti...

Viņš apklusa, jo kaut kas iespaidās kaklā aiz satraukuma, ko viņš gribēja slēpt. Bodī kundze un Ženevjēva klusēdamas nodūra acis.

– Jā, – viņš atsāka, – tā ir krīze, kas atkal pāries, par to es nemaz nešaubos... Tikai veikala personālu gan esmu samazinājis, man tagad ir trīs cilvēki, un pieņemt vēl ceturto pašlaik nevaru. Man ļoti žēl, bet es tevi nevaru uzņemt pie sevis, nabaga meitiņ.

Denīze klausījās nobālusi un sastingusi.

– Tas nenāktu ne tev, ne mums par labu, – viņš piebilda, atsākdams sarunu.

– Ir jau labi, mīļo tēvoci, – visus spēkus saņemdama, viņa stomijās, – es mēģināšu pati kaut kā iekārtoties.

Bodī nebija ļauni cilvēki. Bet viņi domāja, ka viņiem dzīvē nesmaida laime. Kad ar veikalu vēl gāja labi, viņiem bija jāaudzina pieci dēli, no kuriem trīs nomira pašā jaunības plaukumā – tā ap divdesmit gadiem, ceturtais noklīda no ceļa, un piektais, būdams kuģa kapteinis, nesen aizbraucis uz Meksiku.

Vecākiem palika tikai Ženevjēva. Ģimenes uzturēšana bija prasījusi daudz, un Bodī iekritis vēl dziļāk parādos, kad nopircis lielas, pussagruvušas lauku mājas Rambuijē, sievastēva dzimtajā pusē. Un nu vēl uzradās Denīze, kas sakāpināja rūgtumu vecā, godīgā tirgotāja sirdī un izraisīja viņā dusmas.

– Pirmām kārtām iepriekš jāpaziņo par savu ierašanos, – viņš teica, pats iekarsdams no saviem skarbjaiem vārdiem, – tu taču varēji man atrakstīt, tad es tevi noteikti būtu atrunājis no braukšanas. Kad es uzzināju par tava tēva nāvi, es tev rakstīju, to jau parasti šādos gadījumos dara. Bet tu uzreiz nokrīti kā no gaisa un sagādā mums lielas neērtības.

Viņš runāja ļoti skaļi un nīgri, bez kādas kautrības. Viņa sieva un meita vēl vienmēr stāvēja, acis nodūrušas, padevīgi klusēdamas un neuzdrošinādamās iejaukties. Žans sabijies nobāla, Denīze spieda pie krūtīm satraukto mazo Pepē, un pār vaigiem viņai ritēja divas lielas asaras.

– Ir jau labi, mīļo tēvoci, – viņa atkārtoja. – Mēs tūlīt iesim projām.

Mirkli viņš aprima, un iestājās nepatīkams klusums, tad Bodī īgni atsāka:

– Es jau jūs ārā nedzenu... Ja nu jūs reiz esat atnākuši, tad vismaz šonakt izgulieties pie mums augšā. Vēlāk redzēsīm.

Tagad Bodī kundze un Ženevjēva saprata, ka nu viņas var sākt rīkoties, un drīz vien viss jau bija nokārtots. Par Žanu vairs nevajadzēja rūpēties. Mazajam Pepē būšot ļoti labi pie Grā kundzes – vecas dāmas, kas apdzīvoja visu mājas apakšējo stāvu Nātru ielā, kur viņa uzņēma mazus bērnus pilnā pansijā par četrdesmit frankiem mēnesī. Denīze paskaidroja, ka tik daudz līdzekļu viņai esot, lai samaksātu par pirmo mēnesi. Tātad atlika vienīgi iekārtoties viņai pašai. Gan jau kaut kur tuvumā atradīsies kāda vietiņa.

– Vai tad Vensārs nemeklē pārdevēju? – ievaicājās Ženevjēva.

– Patiešām! – Bodī iesaucās. – Pēc brokastīm aiziesim pie viņa. Dzelzs jākaļ, kamēr tā karsta.

Ģimenes apspriedes laikā neparādījās neviens pircējs. Veikals palika tumšs un kluss. Tirgotavas dziļumā divi pārdevēji un jaunā meitene turpināja savu darbu, čukstus sarunādamies. Pašreiz ienāca trīs pircējas, un Denīze palika mirkli viena. Viņa noskūpstīja Pepē, sirds viņai bija tik smaga, iedomājoties drīzo šķiršanos. Bērns, pieglauzdamies kā mazs kaķēns, klusēdams paslēpa galviņu viņas tērpā. Kad Bodī kundze ar Ženevjēvu atgriezās, viņām mazais likās ļoti rāms, un Denīze paskaidroja, ka bērns nekad netrokšņojot, bet klusējot caurām dienām, tikai reizēm pieglauzdamies. Līdz brokastīm visas trīs sievietes sarunājās par bērniem, par saimniecību, par dzīvi Parīzē un provincē – aprautos, nenozīmīgos teikumos kā radi, kas jūtas neveikli, nepazīdami vēl cits citu. Žans bija nostājies uz veikala sliekšņa, un tā viņš nekustīgi tur stāvēja, vērodams kustību ielās un uzsmaidīdams skaistajām meitenēm, kas gāja garām.

Desmitos ieradās kalpone. Kā parasti, galdu vispirms klāja Bodī kungam, Ženevjēvai un vecākajam pārdevējam. Otrreiz to klāja pulksten vienpadsmitos Bodī kundzei, jaunākajam pārdevējam un meitenei.

– Lūdzu brokastīs! – aicināja vadmalas audumu veikala īpašnieks, griezdamies pie brāļameitas.

Kad visi bija sasēdušies ap galdu šaurajā ēdamistabā aiz veikala telpas, viņš sauca vecāko pārdevēju, kas vēl kavējās.

– Kolombān!

Jaunais cilvēks atvainojās, jo gribējis pabeigt flaneļu kārtošanu. Viņš bija plecīga auguma, divdesmit piecus gadus vecs, drukns un mazliet smagnējs. Godīgajā sejā ar lielo, maigo muti spīdēja mazas, šķelmīgas actiņas.

– Gan jau paspēsi. Visam savs laiks, – teica Bodī, kas, ērti apsēdies, rūpīgi un veikli, kā jau saimniekam pieklājas, sadalīja gabalu auksta teļa cepeša, pēc acumēra nogriezdams plānās šķēlītes gandrīz uz gramu vienādi.

Bodī apkalpoja visus, pat maizi sagrieza pats. Denīze nosēdināja Pepē sev blakus, lai viņš ēstu pieklājīgi. Krēslainā

ēdamistaba meiteni nomāca; viņa to apskatīja un juta, kā sažņaudzas sirds, jo savā mazpilsētiņā bija pieradusi pie plašām un gaišām telpām. Istabas vienīgais logs vērās uz mazu, šauru pagalmu, no kura uz ielu veda tumši vārti; mitrais pagalmis, izplatīdams nelabu smaku, izskatījās kā akas dibens, kurā iespīd šaura gaismas svītra. Ziemā ēdamistabā bija jādedzina gāze no agra rīta līdz vēlam vakaram. Ja turpreti kādā kaut cik gaišākā dienā varēja iztikt bez gāzes, tad šī telpa šķita vēl drūmāka. Pagāja labs brīdis, iekams Denīzes acis pierada pie tumsas un viņa varēja saskatīt uz šķīvja cepeša gabaliņu.

– Lūk, kur puisis, kam laba ēstgriba! – iesaucās Bodī, pamanījis, ka Žans savu gaļas gabaliņu jau apēdis. – Ja viņš tikpat veikli strādā kā ēd, tad no viņa iznāks kārtīgs vīrs. Bet kāpēc tu, mans bērns, nemaz neēd? Nu pastāsti man, tagad mēs varam patērzēt, kādēļ tu Valoņā neapprecējies?

Denīze nolika uz galda glāzi, ko jau gribēja celt pie lūpām.

– Ak, mīlo tēvoci, es lai precētos! Ko jūs gan domājat?... Un kur tad paliktu mazie?...

Meitene sāka smieties, tik dīvaina likās šī doma.

Un tad – kurš vīrietis gan viņu gribētu ņemt par sievu bez neviena sū kabatā, tādu vārguli un piedevām neglītu? Nē, nē, viņa nekad neprecēšoties. Viņai pilnīgi pietiekot ar abiem bērniem.

– Tas nav pareizi, – atbildēja tēvocis. – Sieviete vienmēr ir vajadzīgs dzīvē palīgs vīrietis. Ja tu būtu sastapusi kādu krietnu zēnu, tad tu ar saviem brāļiem tagad te neatrastos bez līdzekļiem un bez pajumtes.

Viņš aplusa un atkal sāka skopi un taisnīgi izdalīt taukos ceptus kartupeļus, ko kalpone šoreiz bija ienesusi. Pēc tam viņš, ar karoti rādīdams uz Ženevjēvu un Kolombānu, atsāka:

– Tie abi pavasarī apprecēsies, ja ziemas sezonā veiksies ar tirdzniecību.

Tāda bija šī uzņēmuma sensenā paraža. Firmas dibinātājs Aristīds Finē izprecināja savu meitu Dezirē veikala vecākajam pārdevējam Oškornam; viņš, Bodī, kas bija šeit ienācis ar septiņiem frankiem kabatā, apprecēja vecā Oškorna meitu Elizabeti. Tagad viņš savukārt nodomājis meitu Ženevjēvu līdz ar veikalu atdot Kolombānam, tiklīdz tirdzniecība uzlabotos. Šīs laulības, par kurām bija nolemts jau pirms trim gadiem, vienmēr tika atliktas, un tas – tikai vecā tirgotāja sīkumainības un lepnuma dēļ: viņš kādreiz saņēma šo firmu spīdošā stāvoklī un tagad negribēja to nodot znotam ar mazāku klientūru un šaubīgām nākotnes izredzēm.

Bodī turpināja iesākto sarunu un iepazīstināja brāļameitu ar Kolombānu, kas bija no Rambuijē, tāpat kā Bodī kundzes tēvs; viņi pat skaitījās attāli radnieki. Nostrādājis veikalā jau desmit gadus, nestāvēdams dīkā ne mirkli, Kolombāns bija godam nopelnījis paaugstinājumu. Turklāt viņš nav vis pirmais garāmgājējs: viņa tēvs – uzdzīvotājs Kolombāns – bija plaši pazīstams veterinārārsts visā Sēnas un Uāzas departamentā, īsts sava amata pratējs, taču tik ļoti palaidies uzdzīvē, ka visus ienākumus notērēja.

– Lai Dievam paldies! – vadmalas tirgotājs nobeidza. – Kaut arī tēvs dzerdams nonāktu līdz ubaga spieķim, dēls tomēr šeit mācījies saprast naudas vērtību.

Kamēr tēvocis spriedelēja, Denīze vēroja Kolombānu un Ženevjēvu. Viņi sēdēja pie galda viens otram blakus, bet abi visu laiku bija mierīgi un salti, vienaldzīgām sejām, pat nepasmaidīja un nenosarka. Jau no pašas pirmās dienas, ienācis šai veikalā, jaunais cilvēks cerēja uz laulībām ar īpašnieka meitu. Šeit viņš izmēģinājās visādos arodos: vispirms viņš bija māceklis, tad pārdevējs ar atalgojumu un beidzot arvien vairāk tuvinājās ģimenei, iemantodams tās uzticību un piedalīdamies visos tās priekos; pacietīgs, vienmēr noteikts, līdzīgi uzvilkta pulkstenim, viņš vērtēja laulības ar Ženevjēvu kā lielisku un godīgu darījumu. Noteikti zinādams, ka Ženevjēvu iegūs, Kolombāns neizjuta ilgas pēc viņas. Jaunā

meitene savukārt bija pieradusi pie viņa, un viņas mīla bija kļuvusi par ieradumu; cik dziļas bija šīs jūtas, to Ženevjēva tomēr ar savu atturīgo, nopietno raksturu dienu vienmuļajā ritmā pati neapzinājās.

– Ja cilvēki patīk viens otram un ir iespēja... – Denīze pasmaidot iemeta, uzskatīdama par pienākumu kaut ko sacīt, lai būtu pieklājīga.

– Jā, ar to jau vienmēr viss beidzas, – mierīgi gremodams, teica Kolombāns, kas līdz šim vēl nebija bildis ne vārda.

Ženevjēva, uzmetusi viņam ilgu skatienu, piebilda:

– Vajag saprast vienam otru, cits viss nāks pats no sevis.

Šīs Parīzes vecās ēkas apakšējā stāvā bija izaugusi viņu mīla. Tā bija kā pagraba krēslā uzplaucis zieds. Jau desmit gadus Ženevjēva pazina tikai Kolombānu vien; dienu no dienas viņi pavadīja kopā aiz tām pašām augstajām vilnas drānas baķu grēdām veikala telpas pustumsā; rītos un vakaros abi sēdēja blakus pie galda šaurajā, drēgnajā ēdamistabā, no kuras sienām dvesa saltums kā no akas. Kaut kur zem krūmāju lapotnes vientuļā meža biezoknī viņi nebūtu tālāk no dzīves kā šeit. Vienīgi šaubās un greizsirdības bailēs zaudēt mīļoto cilvēku jaunā meitene saprastu, ka viņa sevi uz mūžu atdevusi Kolombānam vienīgi aiz dvēseles tukšuma un nepanesamas vienmuļības, kas Ženevjēvu nomāca šīnī tumsā, kas bija viņas mūža nemitīgā līdzgaitniece.

Denīzei tomēr likās, ka pamanījusi augoša nemiera dzirksti Ženevjēvas skatienā, kuru tā uzmeta Kolombānam, un meitene laipnā balsī atbildēja:

– Nu, ja viens otru mīl, tad jau arī vienmēr saprotas.

Uzmanīgu skatienu Bodī vēroja galdu. Viņš nupat bija sadalījis mazus siera gabaliņus un radiniekiem par godu lika atnest vēl jāņogu ievārījumu; tā bija izšķērdība, kas pārsteidza Kolombānu. Pepē, kurš visu laiku rātņi uzvedās pie galda, pēkšņi kļuva nemierīgs, ieraudzīdams ievārījumu. Žans, ieinteresēts sarunā par kāzām, sēdēja savai māsīcai

krāšņā samta mantija krita vijīgās, mīkstās krokās, it kā apsegdama siltu miesu – plecus, trīsošas krūtis un gurnus. Uzņēmuma kvēles pilnais spēks strāvoja galvenokārt no letēm, kur raitā tempā norisa tirgošanās un sanēja kņada, kas bija samanāma pat ārpus veikala sienām. Telpā valdīja nemitīga rūkoņa, likās, ka tur strādā milzu mehānismi, kas savaldzinot un apskurbinot sadzina pircējas pūlos pie letēm, līdz beidzot viņas jau stāvēja pie kasēm. Un tas viss notika ar uzvilktu pulksteņa precizitāti, bija savstarpējas ietekmēšanas spēka un loģikas izraisīts un aizrāva sev līdzī veselus sieviešu barus.

Jau no paša rīta Denīzi mocīja kārdinājums. Meiteni reibināja un sajūsmināja plašais veikals, kurā stundas laikā saradās vairāk pircēju nekā pie Kornaija veselā pusgadā; vēlēšanās tur iekļūt jaucās ar neskaidrām bailēm un kvēlām ilgām. Turklāt tēvoča Bodī veclairīgais veikals viņā izraisīja nepatiku. Tā bija gandrīz instinktīva sajūta, kas pārvērtās pat fiziskā riebumā pret šo salto, senlaicīgo tirgotavu. Pirmais iespaids, nedroši ienākot tēvoča mājā, nelaiņnā saņemšana pie radiem, bēdīgās brokastis tumšajā, pagrabam līdzīgajā ēdamistabā un tagad šī ilgā, iemidzinošā gaidīšana vecajā, bojāejai nolemtajā uzņēmumā – tas viss Denīzē modināja dziļu protestu, kvēlas ilgas pēc dzīvības un saules. Un, lai gan meitenei bija laba sirds, viņas acis tomēr allaž pievērsās “Dāmu paradīzei”, it kā pārdevējas dvēsele, kas mīta Denīzē, gribētu sasildīties, noraugoties šī uzņēmuma tirdzniecības drudžainajā ritmā.

– Ak, cik tur daudz pircēju! – Denīzei paspruka.

Taču tūlīt viņa nožēloja šos vārdus, ieraugot abus Bodī sev līdzās. Bodī kundze, beigusi brokastot, bija nostājusies Denīzei blakus bāla kā liķis, nogurušās acis pievērsusi briesmīgajam ērmam, un aiz mēma izmisuma viņai acīs sariesās asaras, Ženevjēva ar augošu nemieru vēroja Kolombānu; būdams pārliecināts, ka neviens neredz, viņš sajūsma pilniem skatieniem vērās gatavo apģērbu nodaļas pārdevējās,

kuras pavīdēja pie letēm aiz starpstāva spoguļstikla rūtīm. Tēvocis Bodī dusmās izšķobītu seju dzēlīgi noteica:

– Viss nav zelts, kas spīd. Tikai pacietību!

Ģimene ar acīmredzami lielu savaldīšanos centās slēpt savu sarūgtinājumu un naidu pret “Dāmu paradīzi”. Patmīlība un lepnums lika viņiem saņemties un neizrādīt savas dusmas radu bērniem, kas šorīt bija ieradušies. Beidzot veicis tirgotājs, pārvarēdams sevi, novērsās no viņam nepatīkamās ainas pretējā pusē.

– Nu labi! – viņš atsāka. – Iesim pie Vensāra. Vietas tagad ātri izķer. Rīt jau var būt par vēlu.

Pirms aiziešanas viņš norīkoja jaunāko pārdevēju atnest Denīzes ceļasomu no stacijas. Bodī kundze, kurai Denīze uzticēja mazo Pepē, nolēma izmantot laiku, kamēr viņi būs projām, un aizvest bērnu pie Grā kundzes Nātru ielā, lai tur visu norunātu un galīgi vienotos. Žans mātai apsoliņa neizkustēt no veikala.

– Mēs tur būsim pēc pāris minūtēm, – paskaidroja Bodī, iedams ar brāļameitu pa Gaijona ielu. – Vensāram ir specializēts zīda audumu veikals, un pagaidām viņam vēl veicas diezgan labi. Protams, viņam ir arī pietiekami daudz rūpju kā kuram katram, bet viņš ir slīpēts zellis, kas visur tiek cauri, tikai skops, tāda otra vairs neatradīsi... Es gan domāju, ka viņš tomēr no uzņēmuma drīz aizies, jo viņam ir reimatisms.

Vensāra veikals atradās Nēvdeptišana ielā, netālu no Šua-zela pasāžas. Tas bija tīrs un gaišs, greznu, modernu iekārtu, lai gan pamazs un preču izvēle nebija visai liela. Bodī un Denīze sastapa Vensāru iegrimumšu sarunā ar diviem kungiem.

– Nekas, nekas! – iesaucās vadmalas tirgotājs. – Mums nekur nav jāsteidzas, mēs varam pagaidīt.

Pieklājības dēļ kāpdamies uz durvju pusi, viņš, pieliecies jaunās meitenes ausij, čukstēja:

– Resnais ir Lionas fabrikants, bet vājais – “Dāmu paradīzes” zīdu nodaļas vadītāja palīgs.

Denīze saprata, ka Vensārs grib nodot savu veikalu Robino kungam no “Dāmu paradīzes”. Atklāti un nepiespiesti Vensārs deva savu godavārdu ar tāda cilvēka vieglumu, kam zvēresti lielas rūpes nedara. Pēc viņa vārdiem, veikals bija tīrā zelta bedrē, un, lai gan tā īpašnieks izskatījās vesels kā rutks, tas žēlojās un vaidēja par savām nolādētajām reimatisma sāpēm, kas viņam neļaujot turpināt šo veiksmīgo tirdzniecību. Robino viņu nepacietīgi pārtrauca: viņš jau pats zinot gluži labi, ka modes preču veikaliem pašreiz esot krīze, un minēja kādu zīda audumu veikalu, kas jau nonācis bankrota priekšvakarā, jo atrodas “Dāmu paradīzes” tuvumā. Vensārs iekarsis pacēla balsi:

– Nu, pie velna! Vabrs ir tāds ēzelis, ka viņam izputēšana bija neizbēgama! Viņa sieva taču visu aprija! Turklāt mēs šeit atrodamies gandrīz kilometra attālumā no “Dāmu paradīzes”, turpretī Vabrs – gluži blakus.

Tad iejaucās zīda fabrikants Gožans. Balsis atkal kļuva klusākas, un saruna turpinājās. Viņš uzbruka lieltirgotājiem, ka tie graujot Francijas rūpniecību, trīs vai četri cilvēki gribot būt noteicēji un sagrābt visu tirgu savās rokās; pēc viņa domām, tos pieveikt izdošoties tikai tādā gadījumā, ja atbalstīs mazumtirdzniecību, it sevišķi specializētas nozares, kurām pieder nākotne. Tāpēc arī viņš piedāvājis Robino plašu kredītu.

– Un kā “Dāmu paradīze” izturējās pret jums! – viņš piebilda. – Tur nepazīst pateicību par cilvēka darbu. Jau sen jums bija apsolīta nodaļas vadītāja vieta, bet tad to pēkšņi dabūja nez no kurienes atnākušais Butmons, kam nav nekādu nopelnu salīdzinājumā ar jums.

Šī netaisnības cirstā brūce vēl joprojām asiņoja Robino sirdī. Tomēr viņš vēl vilcinājās uzsākt patstāvīgu veikalu, paskaidrodams, ka pirkšanai nepieciešamā nauda nepiederot viņam, sešdesmit tūkstošus franku esot mantojusi sieva, tāpēc viņš baiļojoties par šo summu un ļautu sev drīzāk nocirst abas rokas nekā ieguldītu naudu šaubīgos darījumos.

– Nē, es vēl neesmu neko izlēmis, – viņš beigās teica.
– Dodiet man laiku padomāt, mēs vēl par to parunāsim.

– Kā jūs vēlaties, – atbildēja Vensārs, veikli slēpdams savu vilšanos aiz vienaldzīgas sejas izteiksmes. – Man nav nekāda steiga pārdot veikalu, un ja nebūtu tādas sāpes...

Iznākdams veikala vidū, viņš pievērsās atnācējiem.

– Esmu jūsu rīcībā, Bodī kungs.

Vadmalas tirgotājs, kas visu laiku bija klausījies sarunā, iepazīstināja Vensāru ar Denīzi, pastāstīdams par meiteni, ko uzskatīja par vajadzīgu, un piebilda, ka viņa jau strādājusi šīnī nozarē divus gadus provincē.

– Un, tā kā man zināms, jūs meklējat labu pārdevēju...

Vensārs izteica dziļu nožēlu.

– Ak, tā tik ir nelaimē! Protams, es jau veselu nedēļu meklēju pārdevēju. Bet nu es tieši šodien pirms divām stundām vienu pieņemu.

Iestājās klusums. Denīze likās apjukusi. Tad Robino, līdzjūtīgi meiteni aplūkodams un droši vien viņas nabadzīgā izskata aizkustināts, atļāvās iebilst:

– Es zinu, ka mums gatavo apģērbu nodaļā vajadzīga pārdevēja.

Bodī nespēja atturēt izsaucienu, kas nāca tieši no sirds:

– Pie jums! Ak nē! Paldies par to!...

Tad viņš apmulsis aplkusa. Denīze spēji pietvīka: viņa taču nekad neuzdrošinātos ieiet šajā lielajā veikalā; tikai iedomājoties vien šādu iespēju, meiteni pārņēma lepnuma izjūta.

– Kāpēc tā? – Robino pārsteigts atsāka. – Gluži pretēji, tā jaunkundzei būs laimīga izdevība... Es viņai ieteicu rīt ierasties pie nodaļas vadītājas Orelijas kundzes. Ļaunākais, kas var gadīties, ir tas, ka jaunkundzi var nepieņemt.

Cenzdamies slēpt savu satraukumu, vecais vadmalas tirgotājs izmeta pāris neskaidru frāžu: viņš pazīstot Orelijas kundzi, vismaz tās vīru, resno kasieri Lommu, ko sabraucis

omnibuss un kas zaudējis labo roku. Tad pēkšņi atkal pievērsās Denīzei:

– Tā ir tava darišana, ne mana... Dari, kā tev tīk.

Atsveicinājies no Gožana un Robino, viņš devās projām. Vensārs viņu pavadīja līdz durvīm, no jauna apgalvodams, cik ļoti nožēlo, ka jau pieņēmis pārdevēju. Jaunā meitene vēl stāvēja veikala vidū, dziļi saviļņota, kvēli vēlēdamās apjautāties Robino kaut ko vairāk par šo vietu. Bet viņa to neuzdrošinājās, viņa atvadījās un tikai klusi teica:

– Pateicos jums, cienītais kungs.

Izkļuvis uz ielas, Bodī nepārmija ne vārdu ar brāļameitu. Viņš gāja ļoti ātri, it kā viņu dzītu paša domas; Denīzei vajadzēja skriet, lai tēvoci panāktu. Mišodjēras ielā viņš jau gribēja ieiet savā mājā, kad viņu pēkšņi ar rokas mājienu paaicināja kaimiņu veikalnieks, kas stāvēja pie savām durvīm. Denīze apstājās, lai pagaidītu tēvoci.

– Kas jauns, mīļo Burā? – jautāja vadmalas tirgotājs.

Burā bija liela auguma sirmgalvis gariem, kupliem matiem, pravieša bārdu un spriganām acīm. Viņš tirgojās ar spieķiem un lietussargiem, pieņemdam tos arī labošanā un pats izgriezdams tiem rokturus; visā kvartālā viņš bija izaudzināts kā mākslinieks. Denīze pameta skatienu uz skatlogā kārtīgi sarindotajiem spieķiem un lietussargiem. Taču, kad viņa paraudzījās uz pašu māju, tad jutās pārsteigta: tā bija starp “Dāmu paradīzi” un kādu lielu Luija XIV stila savrupmāju iespiedusies veca būdiņa, turklāt likās neizprotami, kā tā bija radusies tik šaurā spraugā, jo abi zemākie stāvi kuru katru brīdi varēja sabrukt. Ja no labās un kreisās puses nebūtu atbalsta, mājele sen būtu sakritusi čupā līdz ar savu šķīrbaino fasādi un tās diviem logiem un veco, pussabrukušo šifera jumtu, plaisām un rūsas plankumiem izraibinātām sienām un nolietoto izbalējušo koka izkārtņi.

– Vai zināt, ka viņš rakstīja manam namsaimniekam, ka grib šo māju nopirkt? – jautāja Burā, liesmojošu skatienu cieši uzlūkodams vadmalas tirgotāju.

Bodī nobāla un paraustīja plecus. Abi vīrieši drūmi klusēja, stāvēdami viens otram pretī nopietnām sejām.

– Jābūt gatavam uz visu, – Bodī beidzot nomurmināja.

Bet vecais Burā aizsvilās, kratīja savu pravieša galvu un kuplo bārdu.

– Lai tik viņš nopērk šo māju, tad samaksās četrreiz vairāk, nekā tā vērtā. Bet zvēru, ka viņš nedabūs nevienu akmeni, kamēr es dzīvošu. Mans nomas līgums beidzas tikai pēc divpadsmit gadiem... Mēs vēl paskatīsimies, kas te notiks!

Tas bija kara pieteikums, Burā izaicinājums “Dāmu paradīzei”, kuru ne viens, ne otrs vārdā nebija pieminējis. Mirkli Bodī klusēdams kratīja galvu, tad smagiem, šļūcošiem soļiem šķērsoja ielu, lai ieietu savā mājā, un murmināja:

– Ak Dievs, ak Dievs!

Denīze, kas klusēdama noklausījās šo sarunu, sekoja tēvocim. Pašlaik arī atgriezās Bodī kundze ar Pepē un tūlīt pastāstīja, ka Grā kundze ir ar mieru uzņemt Pepē pie sevis jebkurā brīdī. Toties atkal bija pazudis Žans, un tas izraisīja māsā nemieru. Kad zēns parādījās un priekā mirdzošām acīm aizrautīgi stāstīja par rosmes pilno kustību bulvārī, Denīze pavērās brālī skumju skatienu, kas lika viņam nosarkt. Pa to laiku bija atnesta ceļasoma un gulvietas ierādītas augšstāvā zem jumta.

– Bet kā jums veicās pie Vensāra? – iejautājās Bodī kundze.

Vecais tirgotājs pastāstīja par veltīgo gājienu un piebilda, ka brāļameitai piesolīta vieta citur, un, izstiepis roku pret “Dāmu paradīzi”, nicīgi pamāja, norūkdams:

– Pie tā, tur pretī!

Visa ģimene jutās aizskarta. Piecos vakarā klāja pusdienu galdu pirmajai maiņai. Denīze un abi bērni sēdās pie galda kopā ar Bodī, Ženevjēvu un Kolombānu. Mazajā ēdamistabā, ko apgaismoja gāzes radziņš, gaiss bija saspīests un ēdiena izgarojumiem piesātināts. Visi ēda klusēdami. Kad pasniedza

desertu, Bodī kundze, kas nevarēja mierīgi palikt vienā vietā, ienāca no veikala britiņu pasēdēt pie savas radnieces. Viss sašutums, kas krājās no paša rīta, lauzās ārā, katrs atviegloja savu sirdi, visādi šķendēdamies par lielo briesmoni.

– Tā ir tava darīšana, – pirmais atsāka Bodī, – izlem pati. Mēs tevi negribam iespaidot. Bet, ja tu zinātu, kas tā par firmu!

Aprautiem teikumiem viņš sāka stāstīt par šo Oktavu Murē. Jā, kam veicas, tam veicas! Vēl gluži jauns ieradies no Francijas dienvidiem Parīzē, viņš ar pieglaudīgu dēkaiņa nekaunību jau tūlīt turpat vai otrā dienā uzsāka mīlas romānus, izmantodams te vienu, te atkal citu sievieti, reiz viņu pat notvēra laulības pārkāpumā, un par šo skandālu kvartālā runā vēl šodien; pēc tam Murē pēkšņi un neizprotami iekaroja piemīlīgo Eduēna kundzi, kas viņam pūrā atnesa “Dāmu paradīzi”.

– Nabaga Karolina, – Bodī kundze pārtrauca savu vīru. – Mēs abas bijām attālas radnieces. Ak, ja viņa vēl dzīvotu, viss izvērstos pavisam citādi. Viņa nekad nepieļautu mūs izputināt... Murē arī vainīgs, ka Karolina dabūja galu. Jā, viņa jaunceltnē! Kādu rītu, atnākusi paraudzīties, kā rit darbi, Karolina nogāzās kādā bedrē. Pēc trim dienām viņa nomira. Viņa, kas nekad nebija slimojusi, kas arvien bija tik vesela un tik skaista!... Šīs mājas pamati slacīti Karolinas asinīm!

Izstiepusi bālo, trīcošo roku, Bodī kundze rādīja uz lielo veikalu ielas otrā pusē. Denīze, klausīdamās, kā bērns klausās pasaciņu, viegli nodrebēja. Var būt, ka neskaidrās bailes, kas viņu mocīja no paša rīta, un arī kārdinājumu iekļūt skaistajā veikalā patiesībā izraisīja šīs sievietes asinis, ko Denīze tagad šķīta saskatām uz pagrabstāva sarkanā apmetuma.

– Var būt, ka sievas asinis atnesušas viņam laimi, – Bodī kundze piebilda, nenosaucot ienīsto Murē vārdā.

Vecais tirgotājs nicīgi paraustīja plecus par šādām sieviešu tenkām. Viņš savukārt atsāka šo stāstu, izskaidrodams visu no tirdzniecības viedokļa. “Dāmu paradīzi” 1822. gadā

bija dibinājuši brāļi Delēzi. Pēc vecākā brāļa nāves viņa meita Karolina apprecēja kāda audeklu tirgotāja dēlu Šarlu Eduēnu; vēlāk, kļuvusi atraitne, apprecējās otrreiz ar šo Oktavu Murē. Pūrā viņa atnesa līdzī pusi no lielā veikala. Trīs mēnešus pēc laulībām nomira Karolinas kundzes tēvocis – jaunākais brālis Delēzs, kam nebija bērnu; un, tā kā arī Karolinas kundze tik pēkšņi izlaida garu šī nama pamatos, Murē kļuva par vienīgo mantinieku un “Dāmu paradīzes” neierobežotu īpašnieku. Jā, kam veicas, tam veicas!

– Tas ir īsts nemiera gars, bīstams strīdnieks, viņš izputinās visu kvartālu, ja viņam ļaus brīvi rīkoties. Man liekas, – Bodī turpināja, – Karolina, kas pati bija mazliet romantiskas dabas, aizrāvās ar šī trakuļa ekstravagantajiem plāniem... un, lai būtu kā būdams, viņš to pierunāja nopirkt vispirms māju pa kreisi, tad māju pa labi; un, kļuvis atraitnis, Murē nopirka vēl divas ēkas; tā viņa veikals vienmēr auga un auga, un tagad – laimīgi ticis tiktāl, ka draud aprīt mūs, pārējos.

Bodī gan bija pievērsies Denīzei, taču īstenībā stāstīja pats sev: viņam kļuva vieglāk, pārrunājot un atkal pārrunājot šo gadījumu, kas viņu nomāca. Ģimenē viņš bija straujākais un nesavaldīgākais. Bodī kundze sēdēja klusi un nekustīgi savā krēslā, Ženevjēva un Kolombāns, acis nodūruši, samulsuši salasīja un apēda maizes drusciņas. Mazajā istabiņā bija tik karsts un smacīgs gaiss, ka Pepē iemīga, galviņu nolīcis uz ēdamgalda, un arī Žans tikko spēja noturēt acis vaļā.

– Tikai pacietību! – iesaucās Bodī pēkšņā dusmu uzplūdā. – Šie nelieši visi lauzīs sprandu! Murē pašlaik ir lielās naudas grūtībās, to es zinu. Visu brīvo kapitālu viņš ieguldījis neprātīgajās reklāmās un jaunceltnēs. Lai iegūtu naudu, Murē pierunājis savu personālu visus ietaupījumus, kādi tiem ir, ieguldīt viņa uzņēmumā. Pašreiz pašam nav neviena sū, un, ja nenotiek brīnumi, ja viņš nespēs veikala apgrozību trīskāršot, kā to cer, tad jūs redzēsiet briesmīgu sabrukumu!... Ak, es gan nevēlu otram ļaunu, taču tajā dienā es sarīkošu ilumināciju, goda vārds, sarīkošu!

Bodī turpināja runāt atreibības pilnā balsī, it kā ar “Dāmu paradīzes” sabrukumu mazumtirdzniecības cieņa un gods būtu atkal atjaunoti. Vai tas jel kādreiz pieredzēts? Modes preču veikals, kas tirgojas ar visu ko! Gatavais gadatirgus! Turklāt šī veikala personāls ir labu labais: vesels bars švītu, kas skraida šurpu turpu kā stacijā un apietas ar precēm un pircējām kā ar audumu baķiem, pamet savu saimnieku vai tiek atlaisti par nevietā pateiktu vārdu; tiem nav ne cieņas, ne tikumības, ne veikalnieciskas izpratnes! Un pēkšņi Bodī par liecinieku piesauca Kolombānu: jā gan, Kolombāns, būdījis labu skolu viņa uzņēmumā, zināja, ka tikai lēnām un droši apgūstams viss izmanīgam tirgotājam nepieciešamais rūdiņums. Nav māksla pārdot daudz, bet gan pārdot dārgi. Bet Kolombāns arī varēja pastāstīt, kā pret viņu izturējās, ka ticis uzņemts ģimenē kā tās loceklis – apkopts, kad slimojis, apmazgāts, aplāpīts, lutināts un mīlēts!

– Un kā vēl! – atkārhoja Kolombāns pēc katra saimnieka izsaučiena.

– Tu, mans mīlais, esi pēdējais no vecā parauga tirgoņiem, – Bodī aizkustināts sacīja. – Tādu kā tu man vairs nebūs. Tu esi mans vienīgais mierinājums, no tādas mānīšanās, ko tagad sauc par tirdzniecību, es novēršos, es par to neko negribu zināt.

Ženevjēva, pieliekusi galvu, kurai par smagu šķīta biezie, melnie mati, kas ietvēra bālo pieri, vēroja smaidošo pārdevēju; meitenes skatienā atspoguļojās šaubas, atspoguļojās vēlēšanās redzēt, ka sirdsapziņa liek viņam nosarkt, dzirdot šos slavinājumus. Taču jau no puikas gadiem rūdiņā vecā parauga tirgoņu liekulībā Kolombāna seja palika gluži mierīga, labsirdīga un lūpas viltīgi sakniebtas.

Toties Bodī kļuva aizvien nesavaldīgāks, viņš uzbruka preču tirgotavai viņpus ielas, lādēdams šos mežoņus, kas neželīgajā eksistences cīņā iznīcināja cits citu un pat ārdīja ģimenes pavardus. Kā piemēru viņš minēja savus lauku kaimiņus Lommus – māti, tēvu un dēlu, kas visi trīs kalpoja

tajā “tirgus būdā”; šiem cilvēkiem nebija nekādas ģimenes dzīves, jo tie arvien atradās ārpus mājas; savās mājās ēda tikai svētdienās un izturējās kā viesnīcu iemītnieki. Protams, viņa, Bodī, mazā ēdamistaba nebija nekāda plašā, tai pat trūka gaismas un gaisa; taču viņš tur bija pavadījis visu mūžu savas ģimenes siltumā. Tā runādams, Bodī pārlaida skatienu pār šo istabu, un viņu pārņēma nojauta, no kuras pats baidījās, – ka šie mežoņi viņu kādu dienu izputinās un viņam ar savējiem būs jāatstāj šī siltā ligzdiņa. Lai gan Bodī vārdi bija pašpārliecības un lepnuma pilni, pareģojot ienaidnieka sabrukumu, sirds dziļumos vecajam tirgotājam no nākotnes tomēr bija bailes, jo viņš gluži labi apzinājās, ka pamazām viss kvartāls tiks iekarots un aprīts. Izlikdamies nomierinājies, Bodī atsāka:

– Es to visu nestāstu, lai tevi atrunātu izmēģināt laimi tur – pretī. Ja tavās interesēs tiešām ir dabūt tur vietu, es pirmais tev teikšu – ej vien.

– Es tā arī domāju darīt, tēvoci, – Denīze uztraukta nomurmināja; šai naida piesātinātājā vidē viņas vēlēšanās strādāt “Dāmu paradīzē” kļuva vēl kvēlāka.

Tēvocis Bodī, elkoņiem atspiedies uz galda, cieši raudzījās Denīzē.

– Nu, saki, – viņš teica, – tu taču arī ko saproti no tirdzniecības – saki, kā tas ir iespējams, ka parastais modes preču veikals sāk pārdot visu, ko tik var iedomāties. Agrāk, kad tirgošanās vēl bija godīga, ar modes precēm saprata tikai audumus un neko vairāk. Tagad šie ļaudis to vien tik domā, kā uzkundzēties kaimiņiem un tos aprīt... Visi mūsu kvartāla mazie veikali neizsakāmi cieš. Šis nolādētais Murē tos izputina... Lūk, Bedorē ar mūsu, viņu trikotāžas izstrādājumu veikals Gaijona ielā jau zaudējis pusi no saviem pastāvīgajiem pircējiem. Tatēna jaunkundzes veļas veikals Šuazela pasāžā konkurences dēļ jau pazeminājis cenas uz pusi. Un šī liksta, šī sērga izplatījusies jau pat līdz Nevdeptišana ielai, kur brāļu Vanpuiju kažokādu veikals, kā stāsta, vairs nespējot

noturēties... Jā! Kalikons un ādas – viss juku jukām! Tā arī ir viena no šī blēža Murē idejām.

– Bet cimdi, – Bodī kundze piebilda, – vai tas nav smieklīgi, viņš uzdrošinājās atvērt arī vēl cimdu nodaļu! Kad es vakar gāju pa Jauno Senogistēna ielu, Kinetes jaunkundze stāvēja tik noskumusi pie sava veikala durvīm, ka es neuzdrošinājos viņai jautāt, kā iet ar tirgošanos.

– Bet lietussargi, – turpināja Bodī, – tas taču ir nekaunības kalngals! Burā ir pārliecināts, ka šis Murē viņu grib vienkārši iedzīt postā, jo kā gan tas savienojams – lietussargi ar audumiem?... Bet Burā ir krietns tirgotājs, viņš tik viegli neļaus sevi izputināt. Kas smejas pēdējais, tas smejas visgardāk!

Bodī minēja arī pārējos tirgotājus, aplūkoja visu kvartālu. Reizēm viņam paspruka atzīšanās: ja jau Vensārs cenšas pārdot savu veikalu, tad arī citiem jākravā ceļasomas laikus, jo Vensārs ir tāds pats kā žurkas, kas steidzas atstāt kuģi, tiklīdz tam rodas sūce. Bet tad Bodī nonāca pretrunās, sapņoja par mazo tirgotāju apvienību, lai kopējiem spēkiem turētos pretī šim milzīm. Mirkli viņš vilcinājās runāt par sevi, rokas drebēja, un mute nervozi raustījās. Beidzot viņš tomēr izšķīrās.

– Līdz šim brīdim es par sevi nevaru daudz gausties. Jā! Zaudējumus viņš man gan nodara, šis nekauna! Bet viņš tirgojas tikai ar plāniem audumiem kleitām un mazliet biežākiem – dāmu mēteļiem. Vīriešu uzvalku drānas, kā arī audumus medību uzvalkiem un livrejām visi nāk iepirkties pie manis, nerunājot nemaz par moltoniem un flaneļiem, kuri man ir vislielākā izvēlē. Viņš mani tikai kaitina un domā, ka nu jau es skriešu ar galvu sienā, tāpēc ka viņš tieši manam veikalam pretī iekārtojis šo grezno izstādi. Tu taču redzēji viņa skatlogus, vai ne? Viņš tur izlicis visus skais-tākos gatavos ģērbus un tiem apkārt vadmalu kā ietvaru, īsts cirka triks, lai pievilktu jaunas meitenes. Goda vārds, es nosarktu, izmantodams šādus paņēmienus! Vecā Elbefa firma pazīstama turpat jau simt gadu, un mums nav vajadzīgs visu savākt pie durvīm, lai tur izliktu slazdus. Kamēr

es dzīvošu, mans veikals paliks tāds, kādu es to saņēmu, – ar četriem paraugaudumu gabaliem pa labi un pa kreisi un nekā vairāk!

Visa ģimene bija satraukta. Pēc klusuma mirkļa Ženev-
jēva atļāvās iebilst:

– Mūsu pastāvīgie pircēji ir apmierināti ar mums, tēt. Nedrīkst taču zaudēt cerību... Vēl šodien šeit iegriezās De-
forža kundze un de Bova kundze. Es gaidu vēl Martī kundzi
ierodamies pēc flaneļa.

– Un es vakar saņēmu pasūtījumu no Burdelē kundzes. Viņa gan minēja kādu ševiota audumu, kuru pretī varot pirkt
par desmit sū lētāk nekā pie mums, – iesaucās Kolombāns.

– Un, ja iedomājos, – Bodī kundze teica nogurušā balsī, –
ka uzņēmumu pāri ielai mēs jau pazinām, kad tas nebija
lielāks par kabatlakatiņu! Jā gan, mīļā Denīze, kad brāļi De-
lēzi šo tirgotavu atvēra, tai bija tikai viens skatlogs Jaunajā
Senogistēna ielā, kaut kas līdzīgs sienas skapītim, kur ar
pūlēm varēja iespiest divus katūna un trīs kalikona baķīšus.
Un pats veikaliņš bija tik mazs, ka tur tikko varēja apgriez-
ties... Tanī laikā vecā Elbefa firma jau pastāvēja vairāk nekā
sešdesmit gadu un bija tāda pati, kādu tu to redzi šodien.
Ak, kā viss ir pārmainījies, cik ļoti pārmainījies!

Viņa nolieca galvu, asaras aizmigloja acis, un lēnām iz-
teiktie vārdi pauda viņas dzīves traģēdiju. Šai vecajā, mitrajā
mājā, vecajā Elbefā, Bodī kundze bija dzimusi, un šeit katrs
akmentiņš viņai bija mīļš, tā bija visa viņas dzīve, ārpus tās
nebija nekā cita; kādreiz viņa lepojās ar šo uzņēmumu, tas
bija plaši pazīstams un iecienīts visā kvartālā; tagad viņa
nemitīgi cieta, redzējama pamazām izaugam šo sāncensi,
sākumā nievātu, tad sasniegušu līdzīgu līmeni un beidzot
izvērtušos par neiegrožojamu, draudošu varu. Viņas sirds
asiņoja kā vaļēja brūce, viņa gāja bojā, nespēdama paciest
vecā Elbefa nama pazemojumu, skaidri apzinādamās, ka
vecā veikala pēdējā stunda būs arī viņai liktenīga un dienā,
kad tas aizvērsies, pārtrūks viņas dzīves pavediens.

Valdīja klusums. Vecais Bodī bungoja ar pirkstiem kādu maršu pa vaskadrānu segto galdu. Viņu pārņēma atslābums, viņš izjuta gandrīz vai nožēlu, ka bija atkal aizrāvies vaļsirdībā. Arī pārējie ģimenes locekļi sēdēja nomākti, grūtsirdīgiem skatieniem, iegrimuši skumjās domās. Nekad viņiem dzīvē neuzsmaidīja laime! Bērni bija pieauguši, vecāki jau sāka kļūt turīgi, te uzreiz parādījās šis sāncensis un līdz ar to arī posts. Turklāt uzturēt vajadzēja arī šo māju Rambuijē, šo lauku māju, kur vecais tirgotājs sapņoja aiziet atpūtā jau desmit gadus; tas, kā viņš pats teica, bija gadījuma pirkums, bet senlaicīgā mūra ēka prasīja pastāvīgus remontus, un viņš nolēma māju iznomāt; tomēr nomas maksas nepietika, lai segtu izdevumus. Tur arī aizgāja viņa pēdējie ietaupījumi, un citu vājību nebija šim sīkumaini kārtīgajam cilvēkam, kas ietiepīgi turējās pie vecajām paražām.

– Nu, bet jādod taču vieta citiem... – viņš pēkšņi iesaucās.
– Pietiek tukšu plāpu!

Likās, ka ģimene atstos. Gāzes radziņš sīca mazās istabiņas spiedīgajā gaisā. Visi pēkšņi uzlēca kājās, beidzās drūmais klusums. Tikai mazais Pepē gulēja tik cieši, ka viņu vajadzēja noguldīt uz kāda moltona baķa. Žans žāvādamies jau atkal stāvēja pie veikala durvīm.

– Tātad dari, kā gribi, – Bodī teica brāļameitai, – mēs tev tikai visu paskaidrojām... Kā rīkoties, tev jāizlemj pašai.

Viņš uzlūkoja Denīzi jautājoši, gaidīdams noteiktu atbildi. Bet Denīze, kurā visi šie nostāsti bija modinājuši tikai vēl lielāku sajūsmu par “Dāmu paradīzi”, nevis atbaidījuši, saglabāja ārējo mieru un maigumu, sirdī slēpdama normandietes spītīgo apņemšanos. Viņa tikai atbildēja:

– Redzēsīm, mīļo tēvoci!

Tad meitene vēl piebilda, ka viņai ar bērniem jādodas agrāk gulēt, jo visi trīs ļoti noguruši no ceļa. Tā kā pulkstenis tobrīd tikko bija nositis seši, Denīze bija ar mieru vēl brītiņu uzkavēties veikalā. Bija jau satumsis, un Denīze redzēja, ka iela kļuvusi gluži melna un spīdīga, sīka, vienmērīga

lietutiņa, kas liņāja kopš saulrieta, slacīta. Viņa brīnījās: dažos mirkļos bruģi pārplūdināja lielas peļķes, pa notekām skrēja duļķains ūdens, ietve pārklājās netīriem, izbradātiem dubļiem un zem nerimstošā lietus lāsēm miglā ligojās pilošie, vēja uzpūstie lietussargi kā lieli, melni spārni. Meitene iegāja dziļāk veikalā, sarāvusies no saltuma, bet, viņai pametot skatienu visapkārt šai vāji apgaismotajā telpā, kas šajā stundā šķita vēl drūmāka, viņas sirds sažņaudzās. Telpā iespiedās ielas mitrā elpa un vecā kvartāla atbalsis; likās, ka ūdens, no lietussargiem pilot, aizrit līdz pat veikala letēm un ietves dubļainās peļķes sūcas vecās mājas apakšstāvā, pārklājot ar pelējumu sienas, kas aiz drēgnuma jau bija gluži baltas. Tas bija it kā vecās, mitrās Parīzes rēgs, no kura Denīzei pārskrēja drebuļi, un meitene, skumju nomākta, brīnījās, ka šī lielā pilsēta ir tik salta un atbaidoša.

Bet ielas otrā pusē atmirdzēja “Dāmu paradīzes” gāzes radziņu rindas. No jauna valdzināta un šajā starojošajā gaismā it kā sasildījusies, Denīze paspēra soli uz skatlogu pusi. Šīs milzīgās mašīnas riteņi vēl griezās, lai gan jau samazinot ātrumu, bet pārdevēji salocīja audumus un kasieri saskaitīja ienākumus. Caur apsvīdušajām logu rūtīm mirgoja neskaidra gaisma, un likās, ka tur būtu kāda fabrika ar tās savādo rosmi. Cauri lietus plīvuram šī tālā, aizmiglotā aina šķita kā milzīga kurtuve, kur skatieniem pavīd melnās kuri-nātāju ēnas sarkanajā uguns atspulgā. Skatlogi slīga miglā; tajos saskatīt varēja vēl tikai mežģiņu žilbinošo baltumu, kas atmirdzēja gāzes radziņu blāvajā liesmā; bet šīs kapelas dziļumā visā varenībā izcēlās gatavie tērpji, un lepnā samta mantija ar sudrablapsas rotājumiem siluetā šķita atgādinām daiļu sievieti bez galvas, kura noslēpumainajā Parīzes tumsā, par spīti lietus gāzmai, steidzas uz kādu izpriecu.

Nespēdama pretoties kārdinājumam, Denīze bija nostājusies pie pašām veikala durvīm, lai gan lietus lāses krita uz viņas apģērba. Šinī vakara stundā “Dāmu paradīze” ar savu kvēlo mirdzumu meiteni galīgi iekaroja. Lielajā, tumšajā, klu-

sajā pilsētā, lietus izmērcētajā Parīzē, kuru Denīze nepazina, “Dāmu paradīze” liesmoja kā bāka un šķīta viņai pilsētas vienīgais gaismas un dzīvības avots. Denīze aizsapņojās nākotnē – viņa strādās šinī veikalā, būs jāstrādā daudz, lai izaudzinātu bērnus, un tad viņas dzīvē ienāks kaut kas jauns, nezināms, viņai vēl neizprotams, taču nojauta lika viņai nodrebēt bailēs un arī ilgās, kaut drīzāk šis nezināmais nāktu. Denīzei atkal ienāca prātā šīs mājas pamatos mirusī sieviete; kļuva baigi, šo gaismu taču aizmigloja asiņains plīvurs: taču mežģīņu balutums meiteni nomierināja, sirdi spārnoja cerība un dzīvesprieks, bet sīkās lietus lāsītes stindzināja rokas un atvēsināja ceļā no Valoņas pārdzīvoto drudžaino satraukumu.

– Tas ir Burā, – kāda balss ierunājās aiz viņas muguras.

Denīze paliecās un ielas galā ieraudzīja Burā stāvam pie skatloga, kur viņa šorīt bija apbrīnojusi lietussargu un spieķu dekorējumu. Liela auguma sirmgalvis, sāpīgi savilktu seju, stāvēja ēnā, iegrimis triumfējošās izstādes aplūkošanā; viņš nejuta lietus lāses, kas krita uz kailās galvas un ritēja pār sirmajiem matiem.

– Viņš taču ir neprātīgs, – tā pati balss piebilda, – viņš saslīms.

Pagriezusies Denīze ieraudzīja Bodī ģimeni stāvam aiz sevis. Tāpat kā Burā, kura rīcību viņi uzskatīja par neprātīgu, viņi paši nemitīgi nāca noraudzīties šajos skatlogos, lai gan sirds viņiem lūza. Tā jau bija pašmocība. Ženevjēva gluži nobālusi tagad noteikti zināja, ka Kolombāns neatlaidīgi raugās uz “Dāmu paradīzes” otrā stāva logiem, jo jauno vīrieti valdzināja garām paslīdošās pārdevējas; un, kamēr tēvocis Bodī cīnījās ar niknumu, kas viņu atkal pārņēma, Bodī kundzes acīs klusu sarīesās asaras.

– Tātad rīt tu iesi turp pieteikties, vai ne? – vecais tirgotājs jautāja; viņu mocīja neziņa, lai gan viņš juta, ka brāļameita savaldzināta tāpat kā visi pārējie.

Brīdi Denīze vilcinājās, tad klusi atbildēja:

– Jā, mīļo tēvoci, ja tikai tas tev nav ļoti nepatīkami.